

Ірина КРИНИЧНА

Національна академія державного управління
при Президентові України

Дніпропетровський регіональний інститут державного управління

ОЦІНЮВАННЯ РІВНЯ СОЦІАЛЬНОГО ПАРТНЕРСТВА НА УРАЖЕНИХ ТЕРИТОРІЯХ ПІСЛЯ АВАРІЇ НА ЧОРНОБИЛЬСЬКІЙ АЕС

Розглядається рівень впровадження сучасних інструментів управління в систему державного управління постраждалими громадами і територіями для оцінювання ефективності діяльності органів виконавчої влади та визначається рівень забезпеченості постраждалих базовими соціальними послугами.

Ключові слова: оцінювання, соціальне партнерство, уражені території, постраждалі громади, аварія на Чорнобильській АЕС, державне управління.

Ірина Криничная. Оценка уровня социального партнерства на пораженных территориях после аварии на Чернобыльской АЭС

Рассматривается уровень внедрения современных инструментов в систему государственного управления пострадавшим обществом и территориями для оценивания эффективности деятельности органов исполнительной власти и определяется уровень обеспечения пострадавших базовыми социальными услугами.

Ключевые слова: оценивание, социальное партнерство, пораженные территории, пострадавшие общества, авария на Чернобыльской АЭС, государственное управление.

Iryna Krynychna. Evaluation of social partnership in the affected areas after the Chernobyl accident

The paper shows the introduction of modern management tools in government and communities affected areas to assess the quality of executive power and is determined by the level of security relationship affected basic social services with the activities of public authorities.

Key words: evaluation, social partnership, the affected areas, affected communities, the accident at Chernobyl, the public administration.

Соціальне партнерство, перебуваючи в процесі становлення в Україні, стикається з великою кількістю проблем інституціонального характеру. Пасивна соціальна допомога не сприяє формуванню соціально активної особистості. На територіях, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, як і в країні загалом існують соціальні групи, зорієнтовані на активне освоєння дійсності, і групи, зорієнтовані на пасивне існування за рахунок соціальної допомоги та пільг. Соціально активні групи населення можуть посприяти розвитку процесів відродження життєдіяльності на забруднених територіях.

Актуальність експертного аналізу моніторингу соціального партнерства на уражених територіях внаслідок аварії на Чорнобильській АЕС зумовлена, з одного боку, необхідністю вдосконалення наявної

системи державного управління постраждалими громадами і територіями в контексті їх подальшого соціального розвитку, а з іншого – необхідністю підвищення соціальної активності місцевих спільнот у розв’язанні соціальних проблем забруднених територій.

Аналіз публікацій сучасних дослідників соціального розвитку громад і територій, постраждалих внаслідок Чорнобильської катастрофи, таких як М. В. Васильчук, Л. М. Амджадін, Н. В. Ходорівська дозволив з’ясувати, що моніторингове дослідження вельми розгалужене за напрямками відповідно до наукового осягнення специфіки основних соціальних та психологічних проблем потерпілих. Також було з’ясовано, що основну базу дослідження становлять праці вітчизняних дослідників з визначення проблем та перспективи розвитку соціального партнерства у спільнотах, постраждалих від аварії на ЧАЕС, зокрема найбільш повно ці проблеми викладені в працях Ю. І. Саєнко, В. А. Прилипко, П. В. Замост’яна, О. С. Гончарук, Л. Л. Коноплицької та ін [1; 2]. Але питання оцінювання якості діяльності органів виконавчої влади та визначення рівня забезпеченості постраждалих базовими соціальними послугами, які мають забезпечити органи державної влади, на основі експертного аналізу моніторингу соціального партнерства на уражених територіях після аварії на Чорнобильській АЕС розглядаються недостатньо.

Для управління розвитком громад і територій, що постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, загалом використовується обмежений набір інструментів, це переважно бюджетні асигнування на соціальну допомогу та реабілітацію довкілля.

Мета статті полягає в проведенні експертного аналізу моніторингу соціального партнерства на уражених територіях після аварії на Чорнобильській АЕС для оцінювання якості діяльності органів виконавчої влади та визначення рівня забезпеченості постраждалих базовими соціальними послугами, які мають забезпечити органи державної влади.

Для отримання якісних оцінок та ранжирування відповідей експертів за ступенем відповідності заданому критерію був обраний метод експертного оцінювання. Експертне оцінювання процедура отримання оцінки проблеми на основі групової думки фахівців (експертів). Сумісна оцінка має більшу точність, ніж індивідуальна оцінка кожного із спеціалістів. Проведене наукове дослідження ґрунтується на результатах опитування 72 експертів, які репрезентували Дніпропетровський регіон. До групи експертів входили адміністративно-управлінський апарат – 17 %, депутати районних міських рад – 4 %, працівники державних адміністрацій – 54 %, представники приватного сектору (малого і середнього бізнесу) – 16 %, інші – 9 %.

За даними опитування, респонденти мали досить неоднозначні думки стосовно нинішнього загального рівня соціального партнерства

державних і недержавних організацій у процесі подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Найменший відсоток опитаних (4 %) вважає, що державні й недержавні організації взаємодіють ефективно, 11 % – взаємодія на стадії становлення, 12 % – обрали варіант «важко відповісти», 14 % – взаємодія відсутня загалом. Найбільший відсоток тих, хто обрав варіант «існує лише формально» (36 %). Таким чином, можемо говорити про відсутність розроблених механізмів партнерства між державними й недержавними організаціями з питань подолання наслідків Чорнобильської катастрофи. Згідно з аналізом отриманих даних соціальне партнерство не функціонує й існує виключно на папері.

Стосовно «Активності діяльності структур на територіях, постраждалих від Чорнобильської катастрофи» аналізувалися: 1) зона відчуження; 2) зона безумовного (обов'язкового) відселення; 3) зона гарантованого добровільного відселення; 4) зона посиленого радіоекологічного контролю. Аналізувалися такі структури: профспілки, громадські організації, політичні партії та рухи, церква, релігійні організації, ЗМІ, органи місцевого самоврядування, місцеві адміністрації, фінансово-промислові структури, сільськогосподарські товаровиробники, структури МНС, мафіозні структури.

1. Зона відчуження. Експерти оцінювали активність вказаних структур в зоні відчуження. Аналіз отриманих даних показав, що найактивнішими структурами, які діють в зоні відчуження є ЗМІ та структури МНС. Усі інші із перерахованого списку, на думку експертів, не виявляють активності в прагненні покращити умови на постраждалих територіях.

2. Зона безумовного (обов'язкового) відселення. У зоні безумовного (обов'язкового) відселення досить активними, на думку експертів, є такі структури: ЗМІ, органи місцевого самоврядування, місцеві адміністрації та структури МНС. Хоча загальна оцінка активності інших структур коливається між «не існують» та «Існують, але не активні».

3. Зона гарантованого добровільного відселення. У зоні гарантованого добровільного відселення стосовно активності діяльності перерахованих структур думки експертів відрізняються від попереднього аналізу. Так, досить активно діють на територіях зони гарантованого добровільного відселення такі структури: політичні партії та рухи, церква та релігійні громади, ЗМІ, органи самоврядування, місцеві адміністрації, фінансово-промислові структури та структури МНС.

4. Зона посиленого радіоекологічного контролю. На територіях посиленого радіоекологічного контролю експерти активно діють всі структури окрім: профспілок, ГО та сільськогосподарських товаровиробників.

Аналіз отриманих даних дає підстави зробити висновок, що на територіях, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи, найменшу активність зі сторони структур виявлено в зоні відчуження,

тут діють лише ЗМІ та МНС. На покращання ситуації на інших територіях – зоні безумовного відселення, зоні гарантованого добровільного відселення та зоні посиленого радіоекологічного контролю – найактивніше впливають і інші із перерахованих у списку структури. Хоча експерти зазначили, що активність у роботі профспілок та громадських організацій маловідчутна.

Розділ дослідження «Внесок у розвиток і ефективну роботу структур на територіях, постраждалих від Чорнобильської катастрофи» був поділений на чотири частини: «зону відчуження», «зону безумовного відселення», «зону гарантованого добровільного відселення» та «зону посиленого радіоекологічного контролю». «Зона відчуження» – експерти оцінювали можливі варіанти внесків у розвиток перерахованих структур. Серед варіантів внесків для розвитку були такі: бізнес, місцева влада, центральна влада, громадські організації та окремий громадянин. На думку експертів, найбільший внесок у розвиток і ефективну роботу профспілок та громадських організацій, політичних партій та рухів, церкви, релігійних громад в зоні відчуження робитимуть окремі громадяни. Розвиток і ефективність діяльності ЗМІ, структур МНС та місцевих адміністрацій підтримує центральна влада. Також свій внесок роблять бізнес-структури, на думку експертів, саме вони підтримують діяльність фінансово-промислових структур та сільськогосподарських товаровиробників.

«Зона безумовного (обов'язкового) відселення» – найбільшу участь у підтримці профспілок, громадських організацій, політичних партій та рухів, церкви та релігійних громад, а також сільськогосподарських товаровиробників беруть саме окремі громадяни. Розвиток ЗМІ, місцевих адміністрацій та структур МНС підтримує, на думку експертів, центральна влада. Місцева влада найактивніше підтримує органи місцевого самоврядування. Підтримку бізнесу отримують фінансово-промислові структури.

«Зона гарантованого добровільного відселення» – найактивнішу допомогу в розвитку і ефективності структурам надають окремі громадяни. На думку експертів, саме вони підтримують діяльність профспілок, громадських організацій, політичних партій та рухів, церкви та релігійних громад, а також ЗМІ і сільськогосподарських товаровиробників. Органи місцевого самоврядування та місцеві адміністрації отримують найбільшу підтримку від місцевої влади. Ефективність роботи МНС підтримує центральна влада, відповідно фінансово-промислові структури отримують допомогу від бізнесу.

«Зона посиленого радіоекологічного контролю» – за оцінками експертів, розподіл внесків у ефективну роботу і розвиток структур такий. Діяльність профспілок, громадських організацій, політичних партій та рухів, церкви та релігійних громад підтримують окремі громадяни, як і на інших територіях, постраждалих внаслідок

Чорнобильської катастрофи. Центральна влада підтримує діяльність структур МНС, ЗМІ та місцевих адміністрацій. Представники місцевої влади роблять внески в розвиток місцевого самоврядування. Сільськогосподарських товаровиробників та фінансово-промислові структури отримують допомогу від представників бізнесових структур.

У розділі «Оцінка ступеня залежності структур від державної влади на територіях, які постраждали внаслідок Чорнобильської катастрофи» зафіксовані такі дані. «Зона відчуження» – повністю залежними від державної влади виявилися громадські організації, політичні партії та рухи, церква та релігійні громади, а також сільськогосподарські товаровиробники. Експерти віднесли профспілки та органи місцевого самоврядування здебільшого до незалежних, також майже незалежними від влади є ЗМІ. Досить складно виявилось оцінити залежність від державної влади фінансово-промислові структури. «Зона безумовного (обов'язкового) відселення» – ступінь залежності структур від державної влади майже не відрізняється від попереднього. Так, повністю залежними виявилися громадські організації, політичні партії та рухи, церква та релігійні організації, сільськогосподарські товаровиробники. Здебільшого залежними експерти вважають профспілки, органи місцевого самоврядування та фінансово-промислові структури, ЗМІ – майже незалежні. «Зона гарантованого добровільного відселення» – експерти встановили таку залежність від органів влади: здебільшого залежні – органи місцевого самоврядування, фінансово-промислові структури та сільськогосподарські товаровиробники; майже незалежними експерти назвали профспілки, громадські організації та ЗМІ. До повністю незалежних на даній території експерти віднесли церкву та релігійні громади, а також політичні партії та рухи. «Зона посиленого радіоекологічного контролю» – повністю залежними виявилися політичні партії та рухи, церква та релігійні громади, сільськогосподарські товаровиробники. Здебільшого залежні – громадські організації та органи місцевого самоврядування. Майже незалежними експерти виявили профспілки та ЗМІ. Лише одна структура виявилася повністю незалежною від державної влади, а саме фінансово-промислові структури.

Таким чином, зважаючи на вищевикладене можна зазначити, що соціальне партнерство як інститут має місце на уражених територіях, водночас роль його є не дуже значною. Формальний характер існування соціального партнерства не сприяє його легітимації у свідомості сторін, отже, спричиняє певні проблеми як для жителів, так і для органів державної влади й управління.

Звертає на себе увагу той факт, що чим вищий рівень забруднення території, тим менший рівень активності сторін соціального партнерства. Відповідно мінімальні показники активності – у зоні відчуження. Зона відчуження в цьому аспекті є територією, де можливості соціального

партнерства майже не мають жодних перспектив, бо немає з ким це партнерство впроваджувати. Єдиною активною структурою тут залишається Міністерство надзвичайних ситуацій.

За оцінками експертів, на забруднених територіях відсутні структури громадянського суспільства та сторони соціального партнерства, незалежні від органів державної влади.

Список використаних джерел

1. Прилипко В. А. Умови життєдіяльності потерпілих сільських громад у віддаленому періоді аварії на ЧАЕС / В. А. Прилипко, Ю. Ю. Озерова // Чорнобиль і соціум / відп. ред. Ю. І. Саєнко, Ю. О. Привалов. – 2007. – Вип. 13. – С. 45 – 65.

2. Саєнко Ю. І. Потреби потерпілого населення в контексті потенціалу відродження громад / Ю. І. Саєнко, Т. О. Коноплицька // Чорнобиль і соціум / відп. ред. Ю. І. Саєнко, Ю. О. Привалов. – 2007. – Вип. 13. – С. 21 – 44.

Надійшла до редколегії 21.03.11